

**ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในแม่น้ำปิง
ของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่**

**SOME FACTORS AFFECTING ON PARTICIPATION IN FISHERIES
RESOURCES CONSERVATION AT PING RIVER
IN CHIANGMAI PROVINCE**

เกษตร กัญธิยะวงศ์^{1,2} ชนกันต์ จิตมนัส¹ และประจวบ ฉายบุญ¹

¹ คณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

² สำนักงานประมงจังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม เศรษฐกิจ ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงของประชาชนในแม่น้ำปิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาจากการสุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิงในพื้นที่เชียงใหม่ จำนวน 89 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามและประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS v. 10.0.5 เพื่อการวิเคราะห์ค่าทางสถิติ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 48.3 เป็นเพศหญิงร้อยละ 51.7 อายุเฉลี่ย 50.44 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรร้อยละ 44.9 ประมงร้อยละ 4.5 รับราชการร้อยละ 7.9 รับจ้างร้อยละ 32.6 และอื่นๆ ร้อยละ 10.1 ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ 10.1 ประถมร้อยละ 57.3 มัธยมต้นร้อยละ 7.9 มัธยมปลายร้อยละ 4.5 อนุปริญญาร้อยละ 4.5 และปริญญาตรีร้อยละ 15.7 ราษฎรร้อยละ 64 มีรายได้ 10,000 – 50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 24.1 มีรายได้ 50,001 – 100,000 บาทต่อปี ราษฎรร้อยละ 25.8 มีสถานภาพผู้นำทางสังคมหรือเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มประมง และได้รับข่าวสารและความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำที่ระดับความถี่ 3 – 4 ครั้งต่อเดือน ทางวิทยุคิดเป็นร้อยละ 27 และทางโทรทัศน์ร้อยละ 22 และติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่ระดับความถี่ 3 – 4 ครั้งต่อเดือน ราษฎรร้อยละ 94.4 มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมาก ราษฎรร้อยละ 54.14 และ ร้อยละ 29.5 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากรและด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์สัตว์น้ำด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากรและด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์

คำสำคัญ : การอนุรักษ์ แม่น้ำปิง จังหวัดเชียงใหม่

Abstract

The objective of this research was to study factors affecting to the participation in fisheries resource conservation of people who live near Ping River, Chiang Mai province. The random samples of 89 people who live near the Ping River bank in Chiang Mai area. Data was collected by using questionnaires and evaluated by using SPSS v. 10.05. The sample group was 48.3 percentages of males and 51.7 percentages of females with the average age of 50.44 years old. Most careers of interviewees were farmers (44.9 percentages); 4.5 percentages were fishermen, 7.9 percentages work for government, 32.6 percentages work for wage. Levels of interviewee education were no take the education (10.1 percentages) , elementary education (57.3 percentages) , lower secondary school (7.9 percentages) , diploma (4.5 percentages), and bachelor's degrees (15.7 percentages). Approximately 64 percentages of civilian get 10,000 - 50,000 baht household incomes per year while 24.1 percentages have 50,001 – 100,000 baht household incomes. 25.8 percentages of interviewees hold social leader status or be a member of agriculture or fisheries associations. About 27 percentages of them gained the knowledge of aquatic animal resource conservation from radio 3 - 4 times per month and 22 percentages received them from television. They usually contact with the civil officers 3 - 4 times per month. According to examination given, 94.4 percentages of interviewees were classified as the environment omniscient. 54.14 percentages and 29.5 percentages of interviewees had participated in the resource planning and resource utilization for the conservation purpose, respectively. However, in this study, no any factor including personal data , socio-economical factors, and environment knowledge have affected to the participation in the resource planning and utilization of aquatic animal resources for conservation purpose.

Keywords: Aquatic resource conservation; Community Participation; Ping River; Chiang Mai

บทนำ

แม่น้ำปิงเป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ เกษตรกรส่วนใหญ่อาศัยน้ำจากแม่น้ำปิงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในขณะที่เกษตรกรที่มีอาชีพทางการประมงบางราย มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงอย่างขาดจิตสำนึก รวมทั้งการขยายตัวอย่างรวดเร็วของชุมชน ทำให้คุณภาพน้ำที่แยกลง

เป็นผลให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลงอย่างต่อเนื่อง จากสถิติการประมงของสำนักงานประมงจังหวัดเชียงใหม่ในปี 2546 มีการจับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติได้ประมาณ 1,923,920 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่าประมาณ 69,770,465 บาท แต่ในปี 2548 จับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติได้เพียง 1,423,346 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่าประมาณ 54,827,322 บาท (สถิติการประมง, 2548) จะเห็นได้ว่าปริมาณการจับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติมีปริมาณลดลง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในแม่น้ำปิงตอนบนอย่างเป็นระบบ

ทิศทางในการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในแม่น้ำปิงซึ่งอยู่ในภายใต้ความดูแลของกรมประมง จึงมุ่งไปที่การเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำเพื่อให้ได้ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้น โดยมุ่งเน้นให้ราษฎรและชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดและปลูกกระแสให้ราษฎรและชุมชนท้องถิ่นรวมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เกิดการตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในแม่น้ำปิงตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรที่ได้รับผลประโยชน์จากแม่น้ำปิงในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในแม่น้ำปิง ตลอดจนปัจจัยที่ทำให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะเป็นแนวทางในการจัดการบริหารทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างมีส่วนร่วมในแม่น้ำปิงของจังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

วิธีการศึกษา

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาข้อมูลปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์สัตว์น้ำของกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มจากเกษตรกรผู้ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำปิงด้านการเกษตรอื่นๆ เช่น เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ จำนวน 8,295 ครัวเรือน และเกษตรกรประมงที่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำปิงในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,292 ครัวเรือน จากพื้นที่ศึกษาวิจัยทั้งหมด 10 อำเภอ ดังนี้ 1) อำเภอเชียงดาว 2) อำเภอแม่แตง 3) อำเภอสันทราย 4) อำเภอแมริม 5) อำเภอหางดง 6) อำเภอสารภี 7) อำเภอสันป่าตอง 8) อำเภอจอมทอง 9) อำเภอฮอด 10) อำเภอดอยเต่า โดยใช้แบบสอบถามที่ได้จากการ pre - test กับประชากรในพื้นที่บ้านวังหมุ่น ต.สันโป่ง อ.แมริม จ.เชียงใหม่ ซึ่งเป็นประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง นำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบและประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS 10.0.5 โดยการแจกแจงความถี่แล้วคำนวณค่าร้อยละ และค่ามัธยฐาน ทดสอบความแตกต่างและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่กำหนดโดย Chi - square test และ Pearson 's correlation

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

จากการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำปิงของจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 89 คน เป็นเพศชายร้อยละ 48.3 เป็นเพศหญิงร้อยละ 51.7 อายุเฉลี่ย 50.44 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรร้อยละ 44.9 ประมงร้อยละ 4.5 รับราชการร้อยละ 7.9 รับจ้างร้อยละ 32.6 และอื่นๆ ร้อยละ 10.1 ไม่ได้รับ

การศึกษาร้อยละ 10.1 ประถมร้อยละ 57.3 มัธยมต้นร้อยละ 7.9 มัธยมปลายร้อยละ 4.5 อนุปริญาตรีร้อยละ 4.5 และปริญญาตรีร้อยละ 15.7

2. ข้อมูลทางเศรษฐกิจ

กลุ่มตัวอย่างราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำปิงของจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 89 คน ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขนาดเล็ก ร้อยละ 76.8 มีแรงงานในครัวเรือนจำนวน 3 – 5 คน มีแรงงานหญิงในครัวเรือนจำนวน 1 – 2 คน คิดเป็นร้อยละ 67.4 มีแรงงานชายในครัวเรือนจำนวน 1 – 2 คน คิดเป็นร้อยละ 74.2 ราษฎรทำประมงด้วยเครื่องมือประมงประเภทแหมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 29.2 รองลงมาคือเบ็ดคิดเป็นร้อยละ 19.1 ราษฎรร้อยละ 64 มีรายได้ 10,000 – 50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 24.1 มีรายได้ 50,001 – 100,000 บาทต่อปี อย่างไรก็ตามในการศึกษาคั้งนี้ไม่ได้สำรวจภาวะหนี้สินของกลุ่มตัวอย่าง

3. ข้อมูลทางสังคม

ราษฎรร้อยละ 25.8 มีสถานภาพผู้นำทางสังคมหรือเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มประมง และได้รับข่าวสารและความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำที่ระดับความถี่ 3 – 4 ครั้งต่อเดือน ทางวิทยุคิดเป็นร้อยละ 27 และทางโทรทัศน์ร้อยละ 22 และติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่ระดับความถี่ 3 – 4 ครั้งต่อเดือน

4. ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาระดับความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ร้อยละ 47.7 มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ มีความรู้อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 32.4 และมีความรู้อยู่ในระดับต่ำร้อยละ 19.9 ตามลำดับราษฎรร้อยละ 97.8 เห็นว่าการขาดแคลนน้ำช่วงหน้าแล้งเกิดจากความเสื่อมโทรมของสภาพป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำปิง ร้อยละ 51.7 เห็นว่าการทำลายป่าไม้บริเวณต้นน้ำของแม่น้ำปิงส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของเขื่อนและแหล่งน้ำ ร้อยละ 89.9 เห็นว่าการใช้ปุ๋ยเคมียาฆ่าแมลงในเกษตรมีผลต่อสัตว์น้ำถ้าใช้ในปริมาณที่มาก ร้อยละ 22.5 เห็นว่าการเกษตรและน้ำที่ประชาชนใช้สอยทั่วไปไม่ใช่สาเหตุหลักของการเน่าเสียของแม่น้ำปิง ร้อยละ 61.8 เห็นว่าน้ำมันเครื่องจากรถยนต์ที่ไหลลงแม่น้ำปิงมีผลกระทบต่อสัตว์น้ำและสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 41.8 เห็นว่าปัญหาขยะมูลฝอยจากการท่องเที่ยวบริเวณแม่น้ำปิงมีผลกระทบต่อสัตว์น้ำ ร้อยละ 49.5 เห็นว่าสภาพแหล่งน้ำหรือกระแสที่เปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อการวางไข่ของสัตว์น้ำ ร้อยละ 74.2 เห็นว่าถ้ามีวัชพืช เช่น ผักตบชวา มากเกินไปจะส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำ ร้อยละ 86.5 เห็นว่าการดูแลรักษาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง ในแม่น้ำปิงที่ไม่ดีพอ จะมีผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำ และร้อยละ 95.5 เห็นว่าการช่วยกันรักษาคุณภาพน้ำในแม่น้ำปิงทำให้สัตว์น้ำมีปริมาณเพิ่มขึ้น

5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์สัตว์น้ำของราษฎร

5.1 ด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากร

ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำของราษฎรเฉลี่ยเท่ากับ ร้อยละ 54.14 โดยจำแนกตามกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ การเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับพิธีเลี้ยงผีฝ่ายแหล่งน้ำมีส่วนร่วมร้อยละ 44.9 การตัดสินใจวางแผนพัฒนาแหล่งน้ำในท้องถิ่นมีส่วนร่วมร้อยละ 58.4 การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อ

กิจกรรมการอนุรักษ์มีส่วนร่วมร้อยละ 43.8 การสำรวจพันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนมีส่วนร่วมร้อยละ 52.8 การออกกฎระเบียบด้านการอนุรักษ์สัตว์น้ำมีส่วนร่วมร้อยละ 89.9

5.2 ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์

ระดับการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์สัตว์น้ำเฉลี่ยเท่ากับ ร้อยละ 29.5 โดยจำแนกตามกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ ไม่ลัดกลอบจับสัตว์น้ำร้อยละ 14.6 ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ร้อยละ 16.9 ไม่จับสัตว์น้ำในพื้นที่อนุรักษ์ร้อยละ 27 ไม่จับสัตว์น้ำที่ไม่ได้ขนาดร้อยละ 18 ไม่ใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายร้อยละ 21.3 ไม่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่อนุรักษ์ร้อยละ 48.3 ไม่จับสัตว์น้ำต้องห้ามร้อยละ 34.8

5.3 ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคสำหรับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำมีค่อนข้างน้อยดังนี้ ราษฎรร้อยละ 36.0 เห็นว่าไม่มีปัญหาของการลัดกลอบจับสัตว์น้ำของคนต่างถิ่น ร้อยละ 34.0 เห็นว่าไม่มีปัญหาเรื่องการเข้าจับกุมชาวประมงของเจ้าหน้าที่ ร้อยละ 32.6 เห็นว่าการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทางการประมงมีปัญหาปานกลาง ร้อยละ 40.0 เห็นว่าบทบาทของเจ้าหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรต่อชาวประมงไม่เป็นปัญหา และร้อยละ 39.3 เห็นว่าการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่การอนุรักษ์สัตว์น้ำไม่มีปัญหา เกษตรและคนละ (2552) กล่าวว่า ปัญหาของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงของแม่น้ำปิงอีกอย่างหนึ่ง คือ แม่น้ำปิงใช้เป็นเขตในการแบ่งพื้นที่จังหวัดลำพูนและเชียงใหม่ ซึ่งการจัดตั้งเขตอนุรักษ์ทรัพยากรประมงทั้งสองฝั่งลำน้ำไม่ตรงกัน ทำให้การบริหารจัดการทำได้ยาก

ปัญหาด้านข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกันเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการยุ่งยากในการบริหารทรัพยากรประมง Berghöfer *et al.* (2008) กล่าวว่า นอกจากความรู้ด้านทรัพยากรประมงแล้ว ข้อมูลด้านพื้นที่แหล่งที่อยู่อาศัย การสัญจรทางน้ำ ทิศทางลมก็มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรประมง โดยเฉพาะในบริเวณแม่น้ำปิง ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง การดูดยุทธยา ปัญหาน้ำทิ้งจากชุมชน โรงงานและกิจกรรมการเกษตร สภาวะโลกร้อนและความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศก็จะต้องนำมาใช้เป็นข้อมูลในการบริหารจัดการด้วย

Nasuchon and Charles (2010) กล่าวว่า ปัญหาในการบริหารทรัพยากรประมงโดยชุมชนมีส่วนร่วมที่สำคัญคือ การขาดเงินทุนสนับสนุนและขาดบุคลากรที่เป็นผู้นำในการช่วยเหลือโครงการ สุวรรณดี (2536) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนน้อย เนื่องจาก ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ของต้นไม้ ขาดความร่วมมือและขาดการแนะนำที่ดีจากเจ้าหน้าที่ ประชาชนไม่มีเวลา อันตรายจากผู้มีอิทธิพล และสัตว์มีพิษที่มีในพื้นที่

6. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในแม่น้ำปิงของประชาชน จังหวัดเชียงใหม่

6.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

การศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อาชีพ และระดับการศึกษา กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิง ด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากร พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลต่าง ๆ ได้แก่

เพศ อาชีพ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิง ด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากร โดย ราษฎรเพศชายร้อยละ 60.74 และเพศหญิงร้อยละ 48.26 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิง ด้านการวางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากร ราษฎรที่มีอาชีพทำนาร้อยละ 56.5 อาชีพประมงร้อยละ 75 อาชีพรับราชการ ร้อยละ 48.57 อาชีพลูกจ้างร้อยละ 48.96 และอาชีพอื่น ๆ ร้อยละ 55.55 ขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลด้าน การศึกษามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิง ด้านการวางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากร โดย ราษฎรไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ 62.22 ราษฎรที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 58.43 ราษฎรที่จบ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 57.14 ราษฎรที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 40 ราษฎรที่จบการศึกษาระดับอนุปริญญาร้อยละ 20 และราษฎรที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 44.61 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำฯ ด้านพิธีกรรมการอนุรักษ์

สรีรัตน์ (2546) รายงานว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงจะมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการ ทรัพยากรชายฝั่งสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาต่ำ

การศึกษาคความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อาชีพ และ ระดับการศึกษา กับการมีส่วน ร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ พบว่าปัจจัยส่วน บุคคลต่าง ๆ ได้แก่ เพศ อาชีพ และระดับการศึกษา ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำ ปิงด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ โดยราษฎรเพศชายร้อยละ 53.48 และเพศหญิงร้อยละ 56.52 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ ราษฎรที่ มีอาชีพทำนาร้อยละ 23.92 อาชีพประมงร้อยละ 17.85 อาชีพรับราชการร้อยละ 22.44 อาชีพลูกจ้างร้อย ละ 29.55 และอาชีพอื่น ๆ ร้อยละ 22.22

ราษฎรไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ 19.04 ราษฎรที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 34.73 ราษฎรที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 6.12 ราษฎรที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอน ปลายร้อยละ 21.42 ราษฎรที่จบการศึกษาระดับอนุปริญญาร้อยละ 10.71 และราษฎรที่จบการศึกษาระดับ ปริญญาตรีร้อยละ 34.06 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อ การอนุรักษ์

6.2 ปัจจัยทางสังคม

การศึกษาคความสัมพันธ์ของปัจจัยทางสังคม ได้แก่ สถานภาพทางสังคม และ การรับข้อมูลข่าวสาร ด้านการอนุรักษ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากร พบว่า ปัจจัยทางสังคมทั้ง 2 ปัจจัยไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการวางแผนการใช้ ทรัพยากร โดยราษฎรที่ไม่มีสถานภาพทางสังคมร้อยละ 51.97 และราษฎรที่มีสถานภาพทางสังคมร้อยละ 60.86 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากร ขณะที่ราษฎร ได้รับ ข่าวสารด้านการอนุรักษ์จากวิทยุ โทรทัศน์ และเจ้าหน้าที่ประมงปานกลางคือความถี่เดือนละ 3 – 4 ครั้ง มี

ส่วนร่วมด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากรร้อยละ 51.39 และ ราษฎรที่ได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์น้อยคือ ความถี่เดือนละ 1 – 2 ครั้ง มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้ทรัพยากรร้อยละ 37.03

การศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยทางสังคม ได้แก่ สถานภาพทางสังคม และการรับข้อมูลข่าวสาร ด้านการอนุรักษ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ พบว่าปัจจัยทางสังคมทั้ง 2 ปัจจัยไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ โดยราษฎรที่ไม่มีสถานภาพทางสังคมร้อยละ 22.36 และราษฎรที่มีสถานภาพทางสังคมร้อยละ 27.05 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ ขณะที่ราษฎรที่ได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์จากวิทยุ โทรทัศน์ และเจ้าหน้าที่ ประมงปานกลางคือความถี่เดือนละ 3 – 4 ครั้ง มีส่วนร่วมด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ ร้อยละ 16.67 และ ราษฎรที่ได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์น้อยคือความถี่เดือนละ 1 – 2 ครั้ง มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้ทรัพยากรร้อยละ 21.21 ดังแสดงในตารางที่ 1

สมศักดิ์ (2542) กล่าวว่า ผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ชายเลนชุมชนบางเตย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา ในขณะที่ศิริรัตน์ (2546) รายงานว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งมาก ย่อมมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งเพิ่มมากขึ้นด้วย อาจจะเป็นเนื่องจากประชาชนเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรและประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

6.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

การศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน และ รายได้กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากร พบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจทั้ง 2 ปัจจัยไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากร โดยราษฎรที่มีแรงงานในครัวเรือนจำนวน 1 – 2 คน ร้อยละ 70.77 และราษฎรที่มีแรงงานในครัวเรือนจำนวน 3 – 5 คน ร้อยละ 53.39 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากร ขณะที่ราษฎรที่มีรายได้ 10,000 – 50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 76.67 และราษฎรที่มีรายได้ 50,001 – 100,000 บาทต่อปี ร้อยละ 72.05 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากร

6.4 ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

การศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากร พบว่าความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิง ด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากร โดยราษฎรที่มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมากร้อยละ 53.93 และราษฎรที่มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมน้อยร้อยละ 60.0 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากร และพบว่าปัจจัยความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ โดยราษฎรที่มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมากร้อยละ 24.66

และราษฎรที่มีความรู้ร้อยละ 45.71 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิงด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากร ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของสมศักดิ์ (2542) พบว่า ความรู้ด้านป่าชายเลนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ชายเลนชุมชนบางเตย

ตาราง 1 ความสัมพันธ์ของปัจจัยเศรษฐกิจ – สังคมและสิ่งแวดล้อมบางประการต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำในแม่น้ำปิง จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัย	การมีส่วนร่วม (%)	
	การวางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากร	การใช้ประโยชน์ทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์
เพศ		
ชาย	60.74	53.48
หญิง	48.26	56.52
	Chi-square = 0.365 P = 3.2696	Chi-square = 0.417 P = 1.326
การศึกษา		
ไม่มี	62.22	19.04
ประถม	58.43	34.73
มัธยมตอนต้น	57.14	6.12
มัธยมตอนปลาย	40.0	21.42
อนุปริญญา	20.0	10.71
ปริญญาตรี	44.61	34.06
	Chi-square = 0.223 P = 10.402	Chi-square = 0.256 P = 8.159
อาชีพ		
ทำนา	56.5	23.92
ประมง	75	17.85
รับราชการ	48.57	22.44
ลูกจ้าง	48.96	29.55
อื่นๆ	55.55	22.22
	Chi-square = 0.4052 P = 5.1886	Chi-square = 0.584 P = 3.124

ตาราง 1 (ต่อ)

ปัจจัย	การมีส่วนร่วม (%)	
	การวางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากร	การใช้ประโยชน์ทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์
ตำแหน่งทางสังคม		
มี	60.86	27.05
ไม่มี	51.97	22.36
	Chi-square = 0.52 P = 0.816	Chi-square = 0.547 P = 0.673
การรับข่าวสารด้านการอนุรักษ์		
ปานกลาง (3 – 4 ครั้งต่อเดือน)	51.39	16.67
น้อย (1 – 2 ครั้งต่อเดือน)	37.03	21.21
	Chi-square = 0.460 P = 3.378	Chi-square = 0.554 P = 2.345
ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม		
มาก	53.93	24.66
น้อย	60.0	45.71
	Chi-square = 0.523 P = 0.683	Chi-square = 0.368 P = 1.698
รายได้		
10,000 – 50,000 บาทต่อปี	48.07	75.82
50,001 – 100,000 บาทต่อปี	65.0	72.05
	Chi-square = 0.401 P = 6.374	Chi-square = 0.649 P = 2.499
แรงงานในครัวเรือน		
1 – 2 คน	70.77	76.67
3 – 5 คน	53.39	72.05
	Chi-square = 0.460 P = 3.378	Chi-square = 0.554 P = 2.345

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำปิงของจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 89 คน เป็นเพศชายร้อยละ 48.3 เป็นเพศหญิงร้อยละ 51.7 อายุเฉลี่ย 50.44 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกรร้อยละ 44.9 ประมงร้อยละ 4.5 รับราชการร้อยละ 7.9 รับจ้างร้อยละ 32.6 และอื่นๆ ร้อยละ 10.1 ราษฎรร้อยละ

64 มีรายได้ 10,000 – 50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 24.1 มีรายได้ 50,001 – 100,000 บาทต่อปี ราษฎรร้อยละ 25.8 มีสถานภาพผู้นำทางสังคมหรือเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มประมง และได้รับข่าวสารและความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำที่ระดับความถี่ 3 – 4 ครั้งต่อเดือน ทางวิทยุคิดเป็นร้อยละ 27 และทางโทรทัศน์ร้อยละ 22 และติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่ระดับความถี่ 3 – 4 ครั้งต่อเดือน ราษฎรร้อยละ 94.4 มีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมาก ราษฎรร้อยละ 54.14 และร้อยละ 29.5 มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากรและด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ ตามลำดับ

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อาชีพ และ ระดับการศึกษา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน และ รายได้ของครัวเรือน และปัจจัยความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์สัตว์น้ำด้านการวางแผนการใช้ทรัพยากรและด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์

ปัญหาและอุปสรรคสำหรับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำได้แก่ ปัญหาของการลักลอบจับสัตว์น้ำของคนต่างถิ่น ปัญหาเรื่องการเข้าจับกุมชาวประมงของเจ้าหน้าที่ บทบาทของเจ้าหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรต่อชาวประมงมีอยู่ในระดับน้อย และการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทางการประมงมีปัญหาปานกลาง

เอกสารอ้างอิง

- กรมประมง. 2538. พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490. กรุงเทพฯ : กรมประมง. 325 น.
- เกษตร กัณษะวงศ์, ประจวบ ฉายบุญ และชนกันต์ จิตมนัส. 2552. ชุมชนกับการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ : แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในแม่น้ำปิงของจังหวัดเชียงใหม่. แม่โจ้ปริทัศน์ ปีที่ 10, ฉบับที่ 4 (ก.ค.- ส.ค. 2552) น. 50 - 54.
- เฉลิมศรี อรรถนกุล. 2538. ความรู้ ทักษะ และแนวปฏิบัติของชาวประมงในทะเลสาบสงขลา : กรณีศึกษาชาวประมงขนาดเล็ก ต.คูซูด อ.สทิงพระ จ.สงขลา. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พัชรินทร์ ยาระนะ. 2537. ทักษะของเกษตรกรชาวเขาต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาอัญญา อ.ปัว จ.น่าน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ. 2542. คู่มือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานในพื้นที่ระดับตำบล. รายงานวิจัย กลุ่มงานพัฒนายุทธศาสตร์มหาดไทย, สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, กรุงเทพมหานคร.
- สมศักดิ์ พริยโยธา. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชายเลนชุมชนบางเตย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สรีรัตน์ เตชะรัตน์. 2546. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งพื้นที่ปากแม่น้ำเวฬุ
จังหวัดจันทบุรีและตราด. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการประมง). 141 หน้า.
- สุวรรณณี คงทอง. 2536. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่อำเภอสิเกา
จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุบลพงศ์ วัฒนเสรี. 2537. การศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม. ในสิ่งแวดล้อม'37.
เอกสารประกอบการสัมมนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม,
กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร.
- Berghöfer, A., Heidi Wittmer, and Felix Rauschmayer. 2008. Stakeholder participation in ecosystem-
based approaches to fisheries management: A synthesis from European research projects.
Marine Policy 32: 243 – 253.
- Nasuchon, N., and Anthony Charles. 2010. Community involvement in fisheries management:
Experiences in the Gulf of Thailand countries. Marine Policy 34: 163 – 169.